

Književne novosti

Ф. Е. Коршъ: Prešernov album. (1800—1900.) Критическая замѣтка. Санкт - Петербургъ. Типографія Императорской академіи наукъ. 1901. (Напечатано по распоряженію Императорской академіи наукъ, С. П. Мартъ. 1901. Непремѣнный секретарь, академикъ Н. Дубровин.) Отдѣльный оттискъ изъ Извѣстій Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской академіи наукъ. Томъ V. Кн. 4. стр. 1332—1346.

[F. E. Korš: Prešernov album. (1800—1900.) Kritično poročilo. S. Peterburg. Tiskarna cesarske akademije znanosti. 1901. (Natisnjeno po odredbi cesarske akademije znanosti. S. Peterburg. Marec. 1901. Tajnik, akademik N. Dubrovin.) Posebni odtisk iz Izvestij oddelka za ruski jezik in književnost cesarske akademije znanosti. Zvezek V. Knjiga 4. Str. 1332—1346.] 15 strani. Leks. format. —

»Ljubljanski Zvon« je doživel veliko čast, da je sama cesarska akademija znanosti v Peterburgu odredila, da se objavi obširno kritično poročilo o našem »Prešernovem albumu«. Kritično študijo o »Prešernovem albumu« je napisal sam prevoditelj Prešernovih poezij, vseučiliški profesor in akademik, g. Korš. Prof. Korš poroča natančno o vseh spisih »Preš. albuma« in jih ocenja z znanstveno akribijo. Čitajte to poročilo cesarske akademije peterburške, se prepričamo, da g. Korš ne pozna samo do najmanjših podrobnosti Prešernovih pesmi, življenjepis Prešernov ter literaturo o našem pesniku, nego da mu je dobro znana tudi naša slovenska književnost. Gosp. Korš je tudi najpozornejši čitatelj našega »Zvona«, kar dokazujejo njegove zanimive opomnje pod črto. Iz celega kritičnega poročila razvidimo, da je g. Korš jako zadovoljen s »Prešernovim albumom« ter da priznava veliko književno zgodovinsko vrednost tega jubilejnega zbornika. Gosp. Korš završuje svoje poročilo s temi-le besedami: »Таково содержаніе этого сборника, важность котораго состоитъ не только въ сообщеніи до сихъ поръ невѣстныхъ матеріаловъ, но и въ томъ, что онъ освѣжилъ нѣкоторые старые вопросы и поставилъ новые.« (»Takšna je vsebina tega zbornika, katerega važnost ne obstoji samo v tem, da je objavil dosihdob neznano gradivo, nego tudi v tem, da je osvežil nekatera stara vprašanja in postavil nekaj novih.«)

Gospodu Koršu se zahvaljujemo za veliko uslugo, ki jo je storil našemu mesečniku ter slovenski književnosti sploh, da je opozoril svoje rojake, naše brate Ruse s svojim kritičnim poročilom na nas Slovence, a cesarski akademiji v Peterburgu izrekamo zahvalo za odlikovanje, da je v svoja »Izvestja« sprejela poročilo o »Prešernovem albumu« našega »Zvona«.

Gospoda Korša, temeljitega poznavatelja naše literature, prosimo, naj še v bodoče seznanja rusko občinstvo s slovenskim duševnim življenjem, kakor je to storil tako krasno doslej!

A. Aškerc.

Gabrščekova »Slovenska knjižnica« v Gorici je dovršila ravnokar Tolstega slavni roman »Vstajenje« (Воскресеніе). Zadnji snopič tega romana nosi ponosno številko 101. Ta številka je najboljši dokaz, da je »Slovenska knjižnica« priljubljena; zakaj med vsemi podobnimi knjižnicami — »Narodna biblioteka«, »Slovenská knjižnica« — se nobena ni mogla tako dolgo vzdržati

na površju kakor Gabrščekova »Slovanska knjižnica«. Takšna knjižnica je dandanes nam Slovencem naravnost potrebna, da nas seznanja z najboljšimi književnimi proizvodi slovanskih pisateljev. Poleg izvirne literature ima dandanes vsak kulturni narod tudi prevodno literaturo, to je tisti duševni most, ki veže raznojezične narode med seboj. Če je že od njega dni veljala resnica, da so si »bratje vsi narodi«, čeprav se razvija vsak zase po svojih individualnih zakonih, potem velja ta resnica veliko bolj še dandanes, ko se vendar v kljub vsem političnim mržnjam vodeči pisatelji čutijo med seboj tovariše. Noben narod se ne more dandanes odločiti od drugih in obkoliti se s kitajskim zidom. Vsak narod hoče in mora dandanes vedeti, kaj dela, kako misli, filozofuje, kako pesni njegov sosed. In ravno literatura je danes mednarodna v tem pomenu, da postanejo umotvori dobrih pisateljev v kratkem času duševna last vsega čitačevega sveta. Važno kulturno misijo opravljajo torej dandanes poleg izvirno ustvarjajočih pisateljev tudi dobri, vestni prevoditelji, ki se lotijo dela s temeljitim znanjem tujih jezikov. Takih dobrih prevoditeljev želimo tudi gosp. Gabrščeku čimdalje več, da bo mogel še z večjim uspehom izdajati svojo lepo in prepotrebno »Slovansko knjižnico«, ki jo toplo priporočamo vsem rojakom.

A. Aškerc.

Knjige »Maticе Hrvatske« za l. 1800. Edhem Mulabdić. Na obali Bosne. Crtice. (Ša tumačem tujih rieči.) U Zagrebu. Naklada »Maticе Hrvatske«. 1900. M. 8°. 210 str.

Da privabi čim več muhamedovcev v kolo svojih članov, izdaje Matica hrvaška skoro vsako leto po kako knjigo, spisano od kakega muhamedovca ali pa vsaj tičočo se bosenskih muhamedovcev. Taka knjiga je tudi gori imenovana. Obsega ta knjiga dvajset slik in črtic, krajših in daljših. Nekatere izmed njih so po vsebini precej prazne in nimajo druge vrednosti, nego da so veren posnetek mohamedansko-bosenskega govora, ki je drugim čitateljem navzlic nepopolnemu tolmaču tujih besed, težko umljiv, ker smo izobraženci navajeni strogologičnemu stilu, dočim narod govori v anakolutih, elipsah, tropih, ki so le njemu prav umevni in sicer zato, ker je govor spojen tudi z različnimi kretanjami, obrazi, ki popolnjujejo govor, katerih kretenj in obrazov pa mi ne vidimo. Zato so take prenarodne stvari pravzaprav samo onim umevne in ukusne, ki so iz iste ožje domovine, katero pisatelj riše. Zanimive so te črtice zaradi tega, ker nam kažejo pristno posnete prizore iz narodnega življenja muhamedovcev. Književno vrednost ima le malo njih, ki so ali dobro zasnovani in razpleteni ali pa ki imajo etično svrhu. Taki so: »Razsipnik«, »Aga i kmet«, »U gladnoj godini«, »Biela medžidija«, »Očinsko srce«. Nekatere imajo v sebi tudi prilično humorja na pr.: »Tri druga«, v katerem se nasmehujejo ljudje, ki domačine bosenske o vsem in vsečem izprašujejo.

August Šenoa. Sabrane pripovedi. Izdaje »Matica Hrvatska« Svezak šesti. Diogenes. Historička pripoved. U Zagrebu. Naklada »Maticе Hrvatske. M. 8°. 320 str.

Romantične pripovedi Šenoine in med njimi »Diogenes« še vedno zanimajo čitatelje, kar svedoči, da je njih pisec spreten pripovedač. Seveda privlači čitatelje tudi snov iz hrvaške zgodovine in domorodna tendencija Diogena, čeprav ga ne bi prištevali najboljšim proizvodom Šenoinega peresa. Nekoliko več pozornosti pri pretiskavanju bi bila knjiga pač zaslužila. Posebno francoske

besede so vrlo traljavo tiskane. Kaj pomenjajo na str. 200. »banski konjanički pješaki«? Na srani 216. je menda čitati »Jelačić« n. »Zelačićič«.

Viktor Car Emin. Pusto ognjišče. Pripovijest iz istarskoga života. U Zagrebu. Naklada »Matice Hrvatske«. 1900. M. 8°. 262. (Zabavna knjižnica »Matice Hrvatske«. Svezak CCXXXIV—CCXXXVI.)

Pisec nam je v tej povesti orisal propadanje istrske mornarice na jadra. Navzlic precejšnji obširnosti je ta povest le novela, ne roman, ker se to propadanje slika v dogodkih, ki so upropastili blagostanje ene družine. Srečno so ponameščene slike iz ekonomskega, socialnega in narodnega življenja Istre in Reke. Vsakdo bode z zanimanjem čital to povest.

Eliza Orzeszko. Izabrane pripoviesti. Svezak prvi. Preveo i uvodom popratio Isa Velikanović. Zagreb. Naklada »Matice Hrvatske«. 1900. M. 8°. 295 str. (Slavenska knjižnica. Izdaje »Matica Hrvatska«. Knjiga osma.)

Izmed novejših pisateljic poljskih je zaslužila posebno pozornost Eliza Orzeskova. Tudi Slovenci imamo en prevod njene povesti »Stara Romanka«, ki je izšel v Gabrščekovi »Slovanski knjižnici« ter se visoko dviga nad svoje druge v isti knjižnici po svoji literarni vrednosti. Njena glavna sila je globoko prodiranje v neverjetne globine človeške duše in proizvajanje duševnih tajnosti iz njene globine na dan. Ta zvezek obsega pričujoče tri povesti: »Smrt doma«, ki riše propast vlastelinskega doma, »Dva brata«, ki predočuje veliki jez, ki se odvarja med mestnim in selskim življenjem in predstavniki tega različnega življenja, ki razstavlja popolnoma v nazorih, navadah, težnjah celo rodne brate, ki so se poprej zdeli v vsem popolnoma enaki, in slednjič seljačina, ki slika mestne in selske duše, ki trepečejo nad ono ozko linijo, ki deli svest in nesvestico, razum in ludost. V vseh teh treh povestih nastopajo psihološko zanimljiva lica.

Ivan Hoić dr. Slike iz občega zemljopisa. Knjiga V. Dio II. Bugarska, Srbija, Crna gora. Sa 130 slika in jednom zemljopisnom kartom. Zagreb. Naklada »Matice Hrvatske«. 1900. 8°. 462 str.

Slovenci imamo tudi knjižico o Srbiji in Bolgariji, katero je izdala Družba sv. Mohorja in katero je spisal g. prof. A. Bezenšek; vendar bode vsakdo s koristjo čital tudi knjigo g. ravnatelja drja Hoića, ki prinaša tudi obilico večinoma dosti razločnih slik. Imenitno se razlikuje Hoićeva knjiga od Bezenškove, ker je primerneje razdeljeno gradivo poedinih držav. Bolgarska in Srbska sta opisani vsaka v osmih oddelkih. Prvi govori o zemljepisnem položaju, drugi o visinski razgrani, tretji o prebivalstvu, četrti o materialni kulturi, peti o duševni kulturi, kjer je opisan na kratko tudi napredek in razvitek književnosti in umetnosti. V šestem oddelku je pregled zgodovine od najstarejše do najnovejše dobe. V sedmem je ustava popisana, in v osmem oddelku, podroben mestopis. Za kneževino Črno goro so ta poglavja skrčena v tri. I. Prirodni zemljepis. II. Pregled črnogorske zgodovine. III. Politični zemljepis. Knjiga kaže toplo simpatijo za imenovane tri države in je izdelana po najnovejših virih. Nekatere točke so pač nekoliko površne in netočne. Tako je n. pr. kritik srbskega »Kola« pravično grajal, da ni pisatelj navedel, govoreč o srbskem srednjem in visokem šolstvu, najnovejšega nastavnega plana za srednje šole iz leta 1898., katerega je uvedel Andra Giorgjević, in da je Srbija podeljena v 5, a ne 3 eparhije. Da te slike niso plod povsem lastnega proučavanja, je jasno; pač pa se mu sme očitati, da bi bil moral podatke iz svojih virov obdelati z nekakega skupnega

gledišča, tako da bi se iste stvari v različnih poglavjih ujemale. Tako pa so različni viri krivi, da se podatki v občem delu ne ujemajo z onimi v posebnem delu.

Svjetska Poviest. Izdaje »Matica Hrvatska«. Knjiga deveta i deseta. Poviest novoga veka od godine 1453. do godine 1789. Izradio Franjo Valla. Dio drugi. Zagreb. Naklada »Matice Hrvatske. 1900. 8°. 503 str.

S tem zvezkom je »Matica Hrvatska« završila svojo svetsko zgodovino, ker so zvezki o francoski revoluciji in o novejši povesti do l. 1875. že preje izšli. Franjo Valla je z redko pridnostjo izdelal srednji in novi vek po priznanih zgodovinskih delih Viktorja Duruya in I. K. Weiša. Knjiga se čita ugodno in je za Slovane tem zanimivejša, ker se peča obširneje tudi s Slovani, kar pri tujih pisateljih redko nahajamo.

Knjižnica za klasično starinu. Knjiga V. Povjest grčke književnosti. Sastavio dr. August Musić. Dio drugi. Povjest grčke proze u klasično vrijeme i povjest grčke književnosti u poklasično vrijeme. Zagreb. 1900. Izdanje »Matice Hrvatske«. M. 8°. 354 str.

Tudi drugi del zgodovine grške književnosti se odlikuje z vsemi vrlinami, katere sem iztaknil v svoji oceni prvega dela. Knjiga ni suhoparna, nego se prijetno čita in je enako zanimiva za strokovnjaka in za lajika. Vidi se, da se pisatelj ni omejal na nemške literarne zgodovine, nego da je s koristjo porabil tudi francosko delo Croisetovo »Histoire de la litterature grecque«, iz katere je sprejel v svojo knjigo lepo zaokrožene karakteristike najimenitnejših grških piscev. Ugodno je tudi to, da je navedena vsebina imenitnejših spisov in tudi primeri v hrvaškem prevodu. V »pogovoru« obeča g. dr. Musić, da napiše tudi še povest bizantinske književnosti s pregledom politične povesti bizantinske.

R. Perušek.

Ivan Resman: »Moja deca«. Natisnil Dragotin Hribar v Celju. 115 str. (Letnica?). — V Mirza-Schaffijski obleki je poslal naš narodni pevec Resman svoje otroke med slovenski svet. Njegove prvence mu je povil že prvi letnik Stritarjevega »Zvona«. Pozneje se je oglašal s svojo deco pri raznih uredništvih, najrajši zopet v »Ljubljanskem Zvonu«. Resman ljubi svojo deco kakor malokateri lirik. Čim se mu je porodil kak nov fantič ali deklica, pokazal ga je svojim tovarišem po liri in peresu ter drugim prijateljem in znancem. V dolgi vrsti, broječi okoli 80 »otrok«, jih je ogromna večina takih, ki opevajo s svojimi nežnimi preprostimi glasovi — ljubezen do ženske. Nekaj otrok opeva tudi ljubezen do domovine. Tuptam srečamo kakega fanta, ki ima nekako nagubano čelo, kakor bi premišljal o težavi življenja in drugih takih bolečinah. Ali takih zamišljenih otrok je rodil dobrosrčni oče Resman razmeroma malo. In če se hoče kateri njegov otrok slučajno takisto filozofsko-kislo držati, to ne traja dolgo! Kmalu se takemu sitnežu oče Resman sam zasmee v obraz, češ, kaj boš takisto! Bodi lahkega srca, kakor so drugi! Predno je kakega otroka poslal med svet, mu je zabičil, naj poje tako, kakor poje preprosta narodna pesmica. Svoje posebne individualnosti, svoje izražene fiziognomije torej ta deca nima, in njih oče sam ni hotel, da bi imela njegova deca svojo posebno fiziognomijo . . .

Resmanova lirska struna poje vzporedno z narodno dobro ali slabo struno. Vsakema čuvstvu da je Resman »narodni« ton, preprosti ton takozvane »narodne« pesmi. Prim. »List«, »Ljubljansko polje«, »Fantu«, »Rožmarin«, »Slanica« . . . In moramo reči, da so se mu ravno tiste narodne arije posrečile najbolj in

prav lepo. Kadar pa hoče naš lirik udariti svojo pot, zapeti po svoje, postane često okoren v obliki in nejasen v mislih. Prigodi se mu, da napiše verze, ki so dandanes čisto zastareli in prenaivni. »Narodna« pesem pač ni vselej vzorna, in pravi moderni pesnik je ne sme in ne more slepo posnemati! G. Resman bi bil torej pametno ravnal, ko bi bil tretjino svoje dece pustil doma in bi je ne bil poslal v Celje k Hribarju. Na drugi strani pa moramo pripoznati, da je poleg naštetih narodnih motivov — »List«, »Rožmarin«, »Slanica« — nekaj prav nežnih stvari, ki najdejo brez dvoma kmalu svojih skladateljev; saj nekatere starejše pesmi Resmanove so že itak uglasbljene. Jako dobri in nežni motivi so n. pr.: »Domu«, »Vem«, »Mesec jasno je sijal« . . ., »Ptiček«, »Okna zaprta«, »Zimske silhete« (ti dve romanci sta najboljši v celi zbirki!), »Sirota«, »Studenček«, »V to varni«, »Naše dekle« . . .

Vse čisto izkupilo svojih pesmi je poklonil Resman v narodni namen — za Prešernov spomenik v Ljubljani in svojo knjigo je posvetil gospe dr. Tavčarjevi. Jako ukusno natisnjene pesmi priporočamo vsem ljubiteljem preproste narodne lirike.

A. Aškerc.

Slovanská knihovna. Rediguje Adolf Černý. -- Urednik »Slovanského Přehledu« Adolf Černý je začel izdajati to »Slovansko knjižnico« kot nekako dopolnilo svojemu s finim taktom urejevanemu »Slov. Přehledu«. »Slovanska knjižnica« ima za namen »sistematično poglobljanje našega znanja o slovanstvu in bode prinašala podrobne monografije o posameznih narodih slovanskih, o njih socialnem, literarnem in sploh kulturnem življenju in splošne študije ter dela, razjasnjujoča slovanstvo kot celoto.« »Slovanský sjezd v Praze roku 1848« je prva knjiga tega zbornika. (Slovanski shod v Pragi leta 1848.) Napsal dr. Zdeněk V. Tobolka. V Praze, Šimáček, 1901. Cena 3 K. 240 str. 8°. Zvečine po zapisnikih shoda samega in drugih netiskanih virih spisana knjiga nam daje živo sliko o tem velememnitnem dogodku l. 1848., ki mu je nenadoma konec storila praška revolucija junija meseca istega leta, provzročena najbrž od plačanega madjarona Marcela Turanskega, da bi zadušila delovanje zbranih Slovanov. — Izmed Slovencev se je poleg Bleiweisa za shod posebno zanimal framski kaplan, slavist Oroslav Caf, ki je v pismu z dne 27. maja 1848. l. shodu stavil nekatere predloge. (Dopis v arhivu muz. v Pragi.) »Gorel je za stvarjenje kraljestva »Slovenije« in spas Slovincem videl v spojitvi z ostalimi Slovani, pred vsem v spojitvi južnih Slovanov. Želel si je, da bi bili Slovenci s Hrvati ože združeni, in da bi k Sloveniji prišli tudi ogrski Slovenci nad Muro, takozvani Vandali. Tak shod, kakršen je bil sklican v Prago, bi se po Cafu imel prirediti tudi v Belgradu, če ne za vse Slovane, pa vsaj za »Ilirce«. Slovenci, pravi, se morajo osvoboditi robstva. Jezik slovenski mora biti uveden v šole in urade, ustanoviti se mora slovenska gimnazija in vseučilišče v Ljubljani, in poleg tega se mora misliti, da bi se vzajemnost slovanska začela uresničevati. Slovanom avstrijskim nedostaje časopisa, ki bi prinašal članke v vseh slovanskih narečjih, v slovanskih literaturah ni poskrbljeno za izdavanje slovníc in slovníc slovanskih, slovanski učenjaki so vedno v slabih stikih. Shod v Pragi bi imel pomisliti, ali ni potrebno ustanoviti bolgarsko Matico, zavod, ki bi bil enak »Matici Češki« (str. 87.). Černý goji slovanstvo na podlagi imperativa: spoznavaj samega sebe, na ta način enak oddaljen od uničujočega prerealnega individualizma kakor od fantastičnega sanjarstva.

Dr. Fr. Ilešič.

Slovník staročeský. Napsal Jan Gebauer. Vydávají česka akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a česká grafická společnost »Unie«. V Praze 1901. — Sešit 1. — Prvi sedanji češki slavist prof. Gebauer, ki že izza mnogih let trudoljubivo gradi monumentalno delo »Historická mluvnice jazyka českého« ter v njem slika razvoj in ustroj svoje materinščine, se je lotil drugega, nič manj važnega dela, staročeskega slovarja. Izhajal bode v sešitkih 10 pol (80 strani) v velikem slovarskem formatu; cena sešitku je 4 K. Prvi sešitek sega od »a« do »boj«. S tem bode zbral vse jezikovno gradivo, ki je podlaga slovnici, slovniskim pravilom. Slovnica in slovar bosta velikanski spomenik možu, ki je posvetil svoje moči jeziku svojemu, obenem spomenik češke vede, izraževane v češčini.

Dr. Fr. Ilešič.

Upodablajoča umetnost

Umetniška razstava v Zagrebu. (Konec.) Poleg slik C. M. Medovića in O. Ivkovića ter nekaterih njujnih učencev in drugih slikarjev in kiparjev je bil na letošnji razstavi v »Umetniškem paviljonu« zastopan tudi — prvak hrvaških kiparjev, Ivan Rendić. Bili so to večinoma osnutki in sadreni posnetki njegovih kamenih umotvorov, med katerimi se je sijajno odlikavalo izvirno poprse njegove »Hercegovke« od kararskega marmorja. Tu so bili v prvi vrsti nekateri osnutki, odnosno sadreni modeli nagrobnih spomenikov, katerih je Rendić v teku svojega umetniškega delovanja izklesal nepregledno množico za različna hrvaška pokopališča. Obrazi teh plastično modelovanih žen so upodobljeni v plemenitih ovalih, njihove poteze so živo zgovorne, notranja čustva vidno izražajoče, kakor so tudi njihova telesa uprizorjena v prekrasnih, anatomske pravilnih potezah in valovito tekočih obrisih! In pri vsej svobodnosti klasičnih haljin, ki ovijajo v slikovitih draperijah njihova bujnostasna telesa, vlada na vseh podobah olimpska mirnost in nedotakljiva docentnost! Primeri Rendićevo na grobu spavajočo deklico!

Med nagrobnimi spomeniki je Rendić razstavil tudi eno »Madono« z detetom v naročju. Nadalje sta bila razstavljeni dva osnutka za studence, in sicer mala skičica -gole ženske, stoječe na baročnem podstavku, iznad katerega se ji ovija okolo nog ostuden polip, potem pa velika skupina, predstavljajoča golo, klasično modelovano Vilo, ki otimlje ugrabljeno ovco iz rok odurnega Fauna . . . Tu se je Rendić izkazal mojstra v modelaciji miniaturne podobice kakor tudi v oblikovanju človeškega telesa v njegovi prirodni velikosti! Telo Vile je vprav čudovito upodobljeno kolikor po koncepciji, toliko i po izvršitvi! Motrečemu ta nedosežni Rendićev kip ti pridejo nehote na misel Heinejevi verzi:

»Des Weibes Leib ist ein Gedicht,
das Gott der Herr geschrieben
in's grosse Stammbuch der Natur . . .«